

Joanna Zuchewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ISTOTA ZASADY KONTYNUACJI DZIAŁALNOŚCI W KONTEKŚCIE WIARYGODNOŚCI INFORMACJI SPRAWOZDAWCZEJ JEDNOSTKI

1. Wstęp

Podstawowym źródłem informacji o pozycji finansowej jednostki są sprawozdania finansowe. Celem sprawozdań finansowych jest rzetelne i jasne przedstawienie zarówno sytuacji majątkowej, jak i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki. Z punktu widzenia interesariuszy informacji sprawozdawczej, sprawozdania finansowe powinny spełniać szereg wymagań jakościowych, a wiarygodność zawartych w nich informacji powinna być niepodważalna. Ma ona za zadanie chronić interesy majątkowe i finansowe otoczenia jednostki gospodarczej, umożliwiając uzyskanie użytecznego obrazu sytuacji finansowej potencjalnego lub aktualnego partnera. Fundamentalnymi założeniami sprawozdawczości finansowej zgodnie z Ramami Koncepcyjnymi Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR) [5, s. 50] są:

- a) podstawa memoriałowa (*accrual basis*),
- b) założenie kontynuacji działania (*going concern*).

Ze względu na to, że sprawozdania finansowe stanowią główne źródło informacji finansowych dla podejmowania decyzji inwestycyjnych, transakcyjnych czy kredytowych, niezwykle istotne jest przestrzeganie założeń zasady kontynuacji działalności przy sporządzaniu sprawozdań.

Celem niniejszego opracowania jest próba zarysowania zależności między zasadą kontynuacji działania oraz zagrożeniami mogącymi negatywnie wpłynąć na zdolność jednostki do kontynuowania działalności i wiarygodnością sprawozdań finansowych. Poruszana problematyka nabiera szczególnego znaczenia z punktu widzenia oczekiwań szerokiego grona użytkowników sprawozdań co do wiarygodności informacji sprawozdawczej w warunkach ryzyka gospodarczego.

Zasady sporządzania sprawozdań finansowych w Polsce reguluje ustawa o rachunkowości [4], przepisy szczegółowe, takie jak Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych [3], oraz Krajowe Standardy Rachunkowości (KSR). Dopiero w przypadku braku odpowiedniego rozwiązania w ustawie oraz standardu krajowego istnieje możliwość stosowania postanowień MSR/MSSF.

2. Istota zasady kontynuacji działalności

Jak już wspomniano, kontynuacja działalności to podstawowa zasada sporządzania sprawozdań finansowych. Jest ona definiowana zarówno w polskim prawie bilansowym, jak i w uregulowaniach ponadnarodowych.

W myśl zapisów ustawy o rachunkowości¹ przy stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmińszonym istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym. Ustalając zdolność jednostki do kontynuowania działalności, kierownik jednostki uwzględnia wszystkie informacje dostępne na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego, dotyczące dającej się przewidzieć przyszłości, obejmującej okres nie krótszy niż jeden rok od dnia bilansowego.

Podobne podejście prezentują Ramy Konceptyjne MSR [5, s. 50]. Zgodnie z nimi sprawozdania finansowe przygotowywane są przy założeniu, że podmiot będzie kontynuował działalność w dającej się przewidzieć przyszłości w niezmińszonym istotnie zakresie. Przyjmuje się tym samym, iż zarząd podmiotu nie zamierza dokonać jego likwidacji bądź istotnego ograniczenia skali jego działalności. Istnienie takich zamierzeń pociąga za sobą konieczność przygotowania sprawozdania finansowego w oparciu o inne zasady, niż w sytuacji założonej kontynuacji działania.

Zasadę kontynuacji działania w istotny sposób rozwija MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”. W myśl jego zapisów przy sporządzaniu sprawozdania finansowego kierownictwo jednostki dokonuje oceny zdolności jednostki do kontynuowania działalności. Sprawozdanie finansowe sporządza się przy założeniu kontynuacji działalności, z wyjątkiem sytuacji, gdy kierownictwo albo zamierza zlikwidować jednostkę, albo zaniechać prowadzenia działalności gospodarczej, albo nie ma żadnej realnej alternatywy dla likwidacji lub zaniechania działalności. Jeżeli w trakcie dokonywania oceny kierownictwo jest świadome występowania istotnych niepewności dotyczących zdarzeń lub okoliczności, które mogą nasuwać poważne wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuowania działalności, jednostka ujawnia istnienie tych niepewności. Jeżeli jednostka nie sporządza spr-

---

¹ Artykuł 5, ust. 2.

wozdania finansowego przy założeniu kontynuacji działalności, fakt ten ujawnia, podając jednocześnie zasadę, na której opierała się, sporządzając sprawozdanie finansowe, oraz powód, dla którego założenia o kontynuacji działalności przez jednostkę nie uznaje się za zasadne.

Oceniając, czy założenie kontynuacji działalności jest właściwe, kierownictwo bierze pod uwagę wszelkie dostępne informacje dotyczące przyszłości, która odpowiada co najmniej dwunastu miesiącom od końca okresu sprawozdawczego. Zakres analizy sytuacji zależy w każdym przypadku od faktów. Jeżeli jednostka była dotychczas rentowna i posiadała łatwy dostęp do środków finansowych, to może wysnuć wnioski, że przyjęcie założenia kontynuacji działalności jest zasadne i nie wymaga przeprowadzania szczegółowej analizy. W innych przypadkach, aby uzyskać pewność, że założenie kontynuacji działalności jest zasadne, kierownictwo może być zmuszone do rozważenia wielu czynników określających bieżącą i oczekiwaną rentowność, harmonogram spłaty zobowiązań i potencjalne źródła alternatywnego finansowania [2].

Kontynuacji działalności poświęcony jest również Międzynarodowy Standard Rewizji Finansowej (MSRF) 570 „Kontynuacja działalności” [1, s. 557], zgodnie z którym przyjęcie założenia kontynuacji działalności oznacza zazwyczaj, że jednostka będzie kontynuowała działalność gospodarczą w dającej się przewidzieć przyszłości i nie ma zamiaru ani konieczności likwidacji, zaniechania działalności lub szukania ochrony przed wierzycielami działającymi zgodnie z przepisami prawa lub innymi regulacjami. W związku z tym aktywa i zobowiązania są wykazywane przy założeniu, że jednostka będzie mogła spieniężyć aktywa i spłacać zobowiązania w toku normalnej działalności. Dokonywana przez kierownictwo ocena zasadności założenia kontynuacji działalności wymaga sformułowania osądu, na określony moment, o przyszłych skutkach zdarzeń lub uwarunkowań, co wiąże się z nieodłączną niepewnością. Przykłady zdarzeń lub uwarunkowań prowadzących do powstania poważnych wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuowania działalności przedstawiono w tab. 1.

Przedstawiona w tab. 1 lista z jednej strony nie wyczerpuje wszystkich możliwych zagrożeń, a z drugiej występowanie jednej lub większej ilości pozycji w niej zawartych nie zawsze wskazuje, że zachodzi istotna niepewność. Jednak niewątpliwie przedstawione zestawienie jest pomocne przy określaniu zdolności jednostki do kontynuowania działalności.

MSRF 570 nawiązuje również do odpowiedzialności za sformułowanie oceny zdolności jednostki do kontynuowania działalności, podkreślając, że odpowiada za nią kierownictwo jednostki. Ustawa o rachunkowości nie wskazuje wprost osób odpowiedzialnych za realizację zasady kontynuowania działalności, mówiąc, że kierownik jednostki oraz członkowie rady nadzorczej lub innego organu nadzorującego jednostkę są zobowiązani do zapewnienia, aby sprawozdanie finansowe oraz sprawozdanie z działalności spełniały wymagania przewidziane w niniejszej usta-

wie. Natomiast za sporządzenie sprawozdania finansowego niezgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości bądź ujęcie nierzetelnych danych odpowiada osoba odpowiedzialna za właściwe sporządzenie sprawozdania finansowego.

Tabela 1. Objawy zagrożenia kontynuacji działalności jednostki gospodarczej

Rodzaj objawów	Przykład objawów zagrożeń
I. Objawy finansowe	<ul style="list-style-type: none"> • ujemny kapitał obrotowy (nadwyżka krótkoterminowych zobowiązań nad aktywami obrotowymi) • zbliżający się termin spłaty pożyczek, kredytów przy braku realistycznych perspektyw przedłużenia go • nadmierny udział pożyczek krótkoterminowych wykorzystywanych do finansowania aktywów długoterminowych • zdarzenia wskazujące na trudności finansowe dłużników oraz wycofanie pomocy wierzycieli • ujemne przepływy środków pieniężnych wynikające z danych rzeczywistych lub planów finansowych • niekorzystne kształtowanie się podstawowych wskaźników finansowych, zwłaszcza zdolności płatniczej i rentowności • znaczące straty działalności operacyjnej lub znaczne zmniejszenie wartości aktywów zapewniających dopływ środków pieniężnych (zapasów, należności, krótkoterminowych aktywów finansowych) • opóźnienie lub zaprzestanie wypłaty dywidend • niezdolność do terminowego regulowania zobowiązań • trudności wypełniania ustalonych z bankiem warunków umów • zmiana trybu rozliczeń z dostawcami z kredytu kupieckiego na zapłatę gotówkową w momencie otrzymania dostawy • niemożliwość sfinansowania uruchomienia produkcji nowych, ważnych wyrobów lub niezbędnych interwencji
II. Objawy operacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • odejście osób sprawujących kluczowe funkcje kierownicze bez znalezienia dla nich następców • utrata podstawowego rynku zbytu, umowy franchisingowej, licencji lub głównego dostawcy • uzależnienie od jednego odbiorcy, dostawcy lub produktu • konflikt z załogą • trudności z nabyciem ważnych surowców
III. Inne objawy	<ul style="list-style-type: none"> • nieprzestrzeganie wymogów co do wysokości kapitału lub wymogów wynikających ze statutu • toczące się przeciwko jednostce postępowanie sądowe lub administracyjne (np. podatkowe, celne), które w przypadku niekorzystnego rozstrzygnięcia dla jednostki może doprowadzić do powstania zobowiązań, które nie będą mogły być uregulowane • niekorzystne zmiany przepisów, np. celnych, podatkowych • zmiany w polityce rządu, które mogą mieć negatywny wpływ na działalność i wartość rynkową jednostki

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1, s. 560].

3. Zasada kontynuacji działalności a wiarygodność informacji sprawozdawczej

Podstawową cechą sprawozdań finansowych warunkującą ich użyteczność jest wiarygodność. W myśl założeń koncepcyjnych MSR wiarygodna informacja to informacja wolna od błędów materialnych i stronniczości, która wiernie przedstawia transakcje i zdarzenia będące jej treścią. Na wiarygodność składają się następujące cechy [5, s. 55]:

- wierność prezentacji,
- przewaga treści nad formą,
- neutralność,
- ostrożność,
- kompletność.

Informacja jest wiarygodna, jeśli wiernie odzwierciedla transakcje i zdarzenia, które ma za swoją treść. O wierności prezentacji można mówić wówczas, gdy transakcje prezentowane są zgodnie z treścią ekonomiczną, a nie jedynie formą prawną. Na przykład dla ujęcia sprzedaży decydujące jest przeniesienie ryzyka i korzyści związanych ze zbywanym przedmiotem, a nie wyłącznie przeniesienie tytułu prawnego. Natomiast przykładem realizacji zasady „treść ponad formę” jest ujęcie leasingu finansowego – przedmiot leasingu traktowany jest jako element majątku leasingobiorcy, mimo że nie jest on jego właścicielem.

Kolejnym warunkiem wiarygodności informacji finansowej jest jej neutralność, tzn. wolność od stronniczości. Informacja stronnicza to taka, która wskutek celowej selekcji lub sposobu prezentacji wpływa na decyzje i oceny użytkowników w celu uzyskania oczekiwanego rezultatu.

Wiarygodna informacja związana jest z ostrożnością. Konieczność zachowania ostrożności wynika z niepewności, która nieodłącznie towarzyszy działalności gospodarczej. Jednostka gospodarcza w zasadzie nigdy nie ma pewności, czy zostaną spłacone wszystkie należności, jaka będzie kwota przyszłych zobowiązań z tytułu udzielonych gwarancji, czy uda się w przyszłości uzyskać ze sprzedaży posiadanych akcji kwotę równą ich dzisiejszej wartości rynkowej itp. Ostrożność przy sporządzaniu sprawozdań finansowych w warunkach niepewności oznacza rozważę przy dokonywaniu szacunków, tak aby wartość aktywów i przychodów nie była zawyżona, a wartość zobowiązań i kosztów zaniżona.

Na wiarygodność informacji wpływa jej kompletność. Informacja kompletna to taka, która zawiera wszelkie istotne szczegóły dotyczące danej transakcji. Dokonywanie właściwych ocen i podejmowanie trafnych decyzji przez użytkowników sprawozdań finansowych jest możliwe pod warunkiem, że sprawozdania finansowe są porównywalne. Warunkiem porównywalności informacji za kolejne okresy sprawozdawcze jest ciągłość stosowanych zasad (polityki) rachunkowości, a szczególnie metod wyceny. Zmiana zasad rachunkowości uzasadniona jest oczywi-

ście w przypadku zmian standardów rachunkowości, a także w sytuacji, gdy stosowane dotychczas zasady przestają być adekwatne do aktualnych warunków.

Z kolei zgodnie z MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”, rzetelna prezentacja wymaga wiernego odzwierciedlenia efektów transakcji, innych zdarzeń i warunków, zgodnie z definicjami i warunkami ujmowania aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów przedstawionymi w Założeniach koncepcyjnych [5].

Natomiast ustawa o rachunkowości nie definiuje pojęcia wiarygodności, jedynie zobowiązuje jednostki prowadzące rachunkowość do stosowania przyjętych zasad prowadzenia rachunkowości w celu rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego.

Jak wynika z powyższych rozważań, koncepcja wiernego i rzetelnego obrazu wyznacza w każdym przypadku obowiązek bezstronnego, wiernego, zgodnego z prawdą odzwierciedlenia rzeczywistości w sprawozdaniu finansowym.

W warunkach globalnej konkurencji oraz ryzyka gospodarczego użytkownicy sprawozdań finansowych (inwestorzy, kredytodawcy, kontrahenci, klienci, społeczeństwo, rząd i jego agendy, pracownicy) kładą szczególny nacisk nie tylko na wiarygodność informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, ale również na informację o zagrożeniu kontynuacji działania jednostki w przyszłości. Wymóg oceny zdolności do kontynuacji działania doskonale ilustruje dwie cechy współczesnej sprawozdawczości finansowej (zwłaszcza w wydaniu MSR). Pierwszą z nich jest orientacja prospektywna – nie tylko dostarczenie informacji o przeszłych transakcjach i zdarzeniach, ale przede wszystkim przewidywać co do przyszłej pozycji jednostki. Drugą cechą rachunkowości XXI wieku jest uwzględnianie informacji niefinansowych, w tym także opisowych. Ich znaczenie w wielu przypadkach jest zasadnicze. Rzetelne podejście kierownictwa do oceny zdolności jednostki do kontynuowania działalności, dokonanie odpowiednich korekt w przypadku wystąpienia istotnych zagrożeń, przedstawienie tych zagrożeń w sprawozdaniu finansowym niewątpliwie wpływa również na wiarygodność sprawozdań finansowych. Wiarygodność sprawozdań finansowych wymaga stosowania wszystkich podstawowych (nadrzędnych) zasad ich sporządzania, również zasady kontynuacji działalności, i tylko w tym kontekście można dokonywać oceny jakościowej sprawozdań.

4. Podsumowanie

Polskie prawo bilansowe nie reguluje wszystkich istotnych zagadnień związanych z tą niezwykle ważną problematyką. Co prawda, ustawa o rachunkowości nawiązuje do kontynuowania działalności przez jednostkę gospodarczą w trzech punktach sprawozdań finansowych, a mianowicie:

1) we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego – należy podać, czy sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez jednostkę w dającej się przewidzieć przyszłości oraz czy nie istnieją okoliczności wskazujące na zagrożenie kontynuowania przez nią działalności,

2) w dodatkowych informacjach i objaśnieniach – w przypadku występowania niepewności co do możliwości kontynuowania działalności należy zawrzeć opis tych niepewności oraz stwierdzenie, że taka niepewność występuje, a także wskazanie, czy sprawozdanie finansowe zawiera korekty z tym związane. Informacja powinna zawierać również opis podejmowanych bądź planowanych przez jednostkę działań mających na celu eliminację niepewności,

3) w sprawozdaniu z działalności jednostki, które powinno obejmować między innymi wskazanie czynników ryzyka i opis zagrożeń.

Jednak krajowe regulacje nie ujmują okoliczności wskazujących na zagrożenie kontynuowania działalności ani nie określają osoby bezpośrednio odpowiedzialnej za stwierdzenie występowania tych okoliczności, czyli zagrożeń. Dla wielu użytkowników sprawozdań finansowych informacją ważniejszą niż ubiegłoroczny zysk bądź wskaźnik płynności jest właśnie informacja o zagrożeniu kontynuacji działania w przyszłości.

W obliczu przedstawionych rozważań wydaje się zasadne korzystanie z rozwiązań międzynarodowych w tym zakresie. Jednak ze względu na to, że sprawozdania finansowe wszystkich jednostek gospodarczych, zarówno tych, które podlegają badaniu przez biegłego rewidenta, jak i tych, których ten obowiązek nie dotyczy, powinny spełniać określone cechy jakościowe, należy dążyć do opracowania efektywnego modelu oceny zagrożenia kontynuacji działalności, mającego istotny wpływ na wiarygodność informacji sprawozdawczej.

Literatura

- [1] Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej IFAC, KIBR, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2005.
- [2] Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 r., zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1, DzU UE.L.08.339.3.
- [3] Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych, DzU nr 149, poz. 1674 z późn. zmianami.
- [4] Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU nr 14, poz. 176 z późn. zmianami.
- [5] Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, [w:] Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, t. I, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.

**FUNCTIONING CONTINUATION CONCEPT
IN THE CONTEXT
OF A REPORTING UNIT INFORMATION CREDIBILITY**

Summary

Dynamic development of economic entities' environment requires obtaining diversified information, useful in taking up business decisions. Credibility constitutes the basic attribute of financial statements, influencing their usefulness. Following the conceptual assumptions of IAS, credible information is understood as the one free from material errors, unbiased, and presenting both transactions and their circumstances, which become its content, in a truthful and objective manner. Due to the fact that financial statements constitute basic source of financial information for undertaking investments, transactions or credit decisions, it is of utmost importance to observe the assumptions of functioning continuation principle while preparing financial statements. Reliable approach of company management to the evaluation of unit's ability towards continuing its functioning, introducing due changes and amendments in case of significant threats occurrence and presenting them in a financial statement also exerts an influence on financial statement credibility. However, domestic regulations do not incorporate either the presentation of circumstances indicating threats to a given unit functioning, or point to a person directly responsible for reporting the occurrence of such circumstances.